

Zweeds Zwarthoen, een simpele naam voor een heel bijzondere zwarte kip

De Zweedse volledige naam van dit totaal zwarte hoenderras is Bohuslän-Dals Svarthöna. Ondanks de streekgebonden naam is het ook buiten het Zweedse Bohuslän en Dalsland gevonden en zelfs in Noorwegen. Vandaar is nu de officiële naam Svenska Svarthöna (Zweeds Zwarthoen).

Tekst en foto's: Dirk de Jong

Prachtig koppel Zweedse Bohuslän-Dals Svarthöna.

Bij een zwarte kip denkt men vaak aan het heerlijke bekende advocaatmerk

Maar laten we het daar als eierenliefhebber nu eens net niet over hebben, want ik wil u graag bijpraten over de geschiedenis van dit bijzondere hoenderras. Het Zweeds Zwarthoen zien we af en toe onder een andere naam opduiken op Nederlandse en Belgische tentoonstellingen. Ze worden dan ingezonden als Cemani, een ras waar ze ongetwijfeld verwant aan zijn, maar wat type betreft duidelijk van verschillen. Is de Cemani een licht opgericht hoen met vechthoeninslag, het Zweeds Zwarthoen is daarentegen een landhoentype en ook een fractie lichter.

De karakteristieke kop van de haan is het eerste dat opvalt.

Introductie

Omdat we vanaf het begin van de introductie van dit ras in onze lage landen betrokken waren, hebben we steeds aantekeningen kunnen maken voor dit artikel. Mocht dit ras nog eens populair worden in Nederland dan is de geschiedenis dus bekend. Als lid van het inmiddels opgeheven platform van de Nederlandse Pluimvee Sociëteit, kom je nog wel eens mensen uit andere landen tegen. Dat zijn vaak heel interessante ontmoetingen, waarbij je er achter komt dat we nog heel veel niet weten. Zo kregen we in het voorjaar van 2009 een Zweedse keurmeester met echtgenoot op bezoek, Christer en Anne Sand. Christer bracht een hele serie broedeieren van Zweedse pluimveerassen voor ons mee, waaronder eieren van de zwarte kip. Een zwarte kip? Daar zijn er toch zoveel van dacht ik, maar ik had het verkeerd begrepen. Het ging om een totaal zwart hoenderras, ook van vlees en botten, dat al meer dan 200 jaar in Zweden gehouden wordt. Daar wilde we meer van weten. Christer vertelde dat het ras begin 1800 door Hollandse zeelieden werd geïmporteerd in Zweden. Hier stonden we dan echt wel even van te kijken, zo'n bijzonder ras en hier totaal onbekend. In Nederland kennen we de volkomen zwarte Cemani. Dit ras wordt vaak ten onrechte Ayam Cemani genoemd, wat in het Indonesisch kip (ayam) en gitzwart (cemani) betekent. Dit ras is in 1998 in Nederland geïntroduceerd als zeldzaam ras afkomstig van het Indonesische eiland Java.

Zweedse fokkers en keurmeester op bezoek, links vooraan keurmeester Christer Sand uiterst rechts zijn vrouw Anne, op de foto met mijn kleindochter Phoebe met een pasgeboren lam.

Wat is geschiedenis?

Op internet kwam ik ook nog wat gegevens tegen over het Bohuslän-Dals Svarthöna. De kippen die nu de basis voor de huidige stam vormen, zijn in 1958 gekocht van twee broers in Bullarebygdén (zuid-west Zweden nabij de Noorse grens). Deze Zwarthoenders waren afkomstig van een bruidscadeau uit Noorwegen rond 1900. Om de zaak nog internationaler en gecompliceerder te maken vertellen de Zweden dat er een Nederlandse beschrijving van een soortgelijk hoenderras uit 1635 is, waarin staat dat het ras afkomstig is uit Mozambique. Die geschiedenis wilde ik wel eens onderzoeken, die uitdaging durfde ik wel aan. Ik kreeg de tip dat de logboeken van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) mogelijk duidelijkheid konden geven. Onze goede vriend Kenneth Broekman uit het Brabantse Someren was de ideale tussenpersoon.

Het Zweeds Zwarthoen groeit traag, of dit hanen of hennen zijn is nog niet te zeggen.

Hij heeft een brede internationale vriendenkring, die deuren kunnen openen die voor andere gesloten blijven en tevens interesse heeft in het Zweedse Zwarthoen.

Kenneth kwam met prachtige verhalen. Zo waren de eerste geheel zwarte hoenders, die men uit Java als proviand had meegenomen, onderweg overboord gegooid. Toen men de eerste dieren slachtte om te eten, schrokken ze zo van de donkere inhoud, dat men dacht dat de dieren door de zeelucht bedorven waren. Daarvoor zal overigens later bij de plaatselijke bevolking wel verhaal gehaald zijn.

Het tweede verhaal was meer onderbouwd. De eerste melding van de zwarte kip die we tegenkwamen was op de eettafel van het VOC-schip de 'Jacob de Buijsen' in de haven van Batavia. Kapitein Cornelis Van Besthoven schreef dat alles aan die kip zwart was, behalve het hart, dat was roodachtig. Verder kon Kenneth Broekman niets meer achterhalen dan ik al wist. In Mozambique, als vermeend oorsprongsgebied, was de zwarte kip totaal niet bekend. Het spoor leek dood te lopen, dus moesten we in een andere richting zoeken. Zou het doodlopende spoor misschien komen doordat men vroeger probeerde het oorsprongsgebied van bijzondere zaken geheim te houden? Als het exclusief bleef, kon je er meer aan verdienen. Slimme Hollandse handelsgeest?

Vervolgens kregen we een hele koude winter, waarin ik heel veel boeken heb opengeslagen en wat blijkt, hoe kun je het bedenken, de oplossing van het raadsel staat gewoon in mijn eigen boekenkast. Niks logboeken van de VOC inzien, gewoon in de boeken van Houwink, 'Hoenderrassen in hunne vormen en kleuren.' Mijn oog viel op een stukje Negerhoen en Mozambique, en de belangstelling was gewekt. Bij Negerhoen denk je al snel aan de oude benaming voor de Zijdehoenders. Maar niets was minder waar, die beschrijving gaat gewoon over het Zwarthoen, compleet met standaardbeschrijving voor de Zwarte Kip, overeenkomstig met die wij uit Zweden hebben gekregen. Zijdevederigheid kwam wel eens

Om goed te kunnen selecteren hebben we alle kuikens uit laten groeien. Uit dit rommeltje is het huidige Zweeds Zwarthoen in Nederland geselecteerd.

voor en ze hebben misschien ook aan de wieg gestaan van de Zijdehoenders, maar normaal hadden ze echter gewone veren. De Nederlandse dieren voldoen behoorlijk aan de standardeisen. In goede conditie kan een keurmeester aan onze dieren best verschillende F predicaten kwijt. Verder lezend bleek dat ze er in 1910 ook al achter waren dat deze zwarte kip onbekend was in Madagaskar. Ik kwam nog wel een paar andere namen tegen die vroeger aan het Zwarthoen werd gegeven: Negerhoen, Kafferhoen, Moorenhoen, Ethiopisch hoen en Hoen van Mozambique. Volgens mij heeft Houwink in 1906 het Googlen al uitgevonden. Hij heeft een index waarin je alles kan opzoeken met verschillende namen.

Kenmerken

Het meest opvallende aan het Zweeds Zwarthoen is dat ze, net als het Cemani-ras, volkomen zwart zijn. Ook de kopversierselen, het vel en het vlees zijn zwart. Donker

purperrood is toegestaan en zal eerder bij hanen dan bij hennen voorkomen. Het zijn tamelijk licht gebouwde, trotse en robuuste landhoentypes, met een wat hoge stelling. De hals is tamelijk kort met vol halsbehang. De rug loopt iets hol af en gaat vloeiend over in de goed ontwikkelde en tamelijk hoog gedragen staart. De sikkels van de haan moeten goed gerond zijn en de vrij diepe borst wordt niet ver naar voren gedragen.

Het gewicht van de hen is 1-1,4 kg en van de haan 1,4-2 kg. De voorgeschreven ringmaat is 15 mm voor hennen en 16 mm voor hanen. Het ras werd al snel populair in Zweden vanwege zijn gehardheid en goede broedlust. Het ras is goed aangepast aan de harde Zweedse natuur en heeft haar raskenmerken behouden, ondanks kruisingen met andere rassen, die noodzakelijk waren om het voor uitsterven te behoeden. Nu weten we na het prachtige artikel over de Cemani van Adrie Brouwers dat de zwartheid

Ayam Cemani haan, een duidelijk ander type! (Foto: Esther Witteveen)

Mooie haan met het duidelijke landhoentype.

Voormalig keurmeester Ruud Kreton monstert een Araucana hen (met niet zichtbare staart), helemaal zwart, ook inwendig en nu maar hopen dat het een blauw ei legt.

wordt veroorzaakt door een dominant gen dat hyperpigmentatie (Fibromelanosis) veroorzaakt. Want bijna alles aan dit ras is zwart, behalve het bloed dat is normaal rood, alle rijk doorbloede onderdelen hart, lever en vlees is vaak donker gekleurd maar niet helemaal zwart. Prachtig denk je dan, dat er in afgelegen gebieden nog rassen in hun oorspronkelijke staat zijn gebleven en niet veranderd zijn door de smaak van fokkers of keurmeesters. Dat heeft Houwink 100 jaar terug ook al vastgesteld. Hij schrijft dat de zwarte kippen heel dominant vererven. Inkruisingen van andere rassen komen pas generaties later heel langzaam in beeld. Dat klopt weer met wat onze Zweedse vriend Christer Sand vertelde. In de Zweedse Zwarthoenders hebben ze een paar maal een ander ras moeten gebruiken om het voor uitsterven te behoeden. Dat is blijkbaar ook een ras met voetbevedering geweest, want in 2018 werden er enkele kuikens met voetbevedering geboren. Dit komt door de zware inteelt. Wat er in is gefokt, komt er ook weer uit.

Het Zweeds Zwarthoën in Nederland en België

De dieren die in 2009 uit de eerste eieren kwamen zijn allemaal in België terecht gekomen. De tweede zending van 50 eieren die Kenneth Broekman mocht ontvangen gaf acht kuikens van matige kwaliteit die ook allemaal naar een opkoper in België zijn gegaan. In 2012 was voormalig keurmeester Ruud Kreton uit Breukelen op zoek naar het Zweeds Zwarthoën, om de oorspronkelijke hoenders terug

Twee eendagskuikens, een kuiken met veel wit en één volkomen zwart. Komt de één uit een wit ei en de ander uit een getint ei?

Serie eieren rechtstreeks uit Zweden, opvallend is dat er bijna witte eieren zijn en wat roze getinte eieren. Helaas hebben we de eieren niet gescheiden laten uitkomen.

te fokken die blauwgroene eieren leggen en die we nu kennen als Araucana. Ik heb toen weer contact gezocht met Christer Sand en hem om een paar broedeieren gevraagd. Het vervoer van de broedeieren was geen probleem. Een goede vriend en lid van de FHC Jan Zandhuis had een vakantiehuis in Zweden, dat hij regelmatig bezocht. Jan bracht maar liefst 140 broedeieren mee van vermoedelijk twee of drie verschillende fokkers. Tijdens de lange reis was er maar één ei gesneuveld. Uit de 139 overige eieren zijn 32 kuikens gekomen, die we heel streng geselecteerd hebben op zwartheid. Ook van deze dieren is een trio naar onze goede kennis en topfokker van de Araucana's Alain Saerens in België verhuisd. De overige dieren zijn gebruikt voor kruisingen met Araucana's en met de mooiste en zwartste dieren zuiver doorgefokt en streng geselecteerd op zwartheid.

Karakter en eigenschappen

Het karakter is een echte boskip, zeer beweeglijk en snel en ze kunnen ontzettend hoog vliegen. De legcapaciteit is ongeveer 140 beenwitte tot lichtbeige eieren per jaar, die zo'n 38 tot 48 gram wegen volgens de Zweedse standaard, maar dat halen ze bij ons bij lange na niet. Met de helft ben je spekkoper. Ze leggen net als het Rood kamhoen en de andere voorouders van onze hoenders een paar keer per jaar een serie van 10/15 eieren en stoppen dan weer een tijdje of worden broeds. De bevruchting is goed en de kuikens komen goed en snel uit het ei. De kuikens zijn zeer schuw en watervlug. Na vier tot vijf dagen hebben ze al volgroeide vleugelpennen, waarin ze sterk lijken op fazantenkuikens. Ze groeien zeer traag op en het duurt heel lang voordat je met zekerheid hanen en hennen kunt onderscheiden.

Tenslotte

Het meest bijzondere van dit ras vind ik, dat, na zo'n 100 jaar inteelt en ondanks inkruisen van andere rassen, het Zweeds Zwarthoën er nog steeds zo uitziet zoals Houwink het al heeft beschreven. Welke ontdekkingen staan ons nog te wachten, onze wereld wordt steeds kleiner, afstanden bestaan niet meer. Ik blijf verder zoeken en ik beloof u dat ik u op de hoogte zal blijven houden. Kennis moet je delen anders is het niets waard. ●